Gafil nefis devekuşu gibidir

İstanbul'dan Sabri Akıncı: "Mesnevî-i Nuriye'de geçen şu paragrafı açıklar mısınız: "Gafil nefis, ahireti dünyanın bitişiğinde ve dünyayla bağlı bir menzil zannediyor. Bu itibarla nefsin elinde iki silâh vardır. Dünyanın zeval ve fenasının eleminden kurtulmak için ahireti düşünmekle ümitvar olur. -ahiret için lâzım olan a'mal külfetine gelince, gaflet veya tegafül ile ondan da kendisini kurtarır. Ölmüş olanların hayatta olmadıklarını düşünmüyor. Ancak, sefere gidenler gibi, görünmüyorlarsa da hayattadırlar, diye zanneder. Ve ölüme o kadar ehemmiyet vermiyor. Bazı dünyevî işlerini ebedileştirmek için şöyle bir desise de vardır ki, "Matluplarımın dünyada semereleri olmasa da esasları ahiretle muttasıl ve ahirette faydaları vardır" diye müteselli oluyor. Meselâ, ilim gibi, "Dünyada menfaati olmasa bile ahirette faydası vardır" diye iyi ciheti göstermekle, kötü ciheti altında yutturur."1 Mevzuyu açıp izah ederek, doğruyu anlamama yardımcı olursanız memnun olurum."

Bediüzzaman Hazretleri burada nefsin yalancı, cerbezeci, hakikati alt üst edici, doğruyu kafasına göre yorumlayıcı –tabir yerindeyse- münafıklık ve flu halini nazara veriyor. Nitekim nefsin bu özelliğine daha ilk cümlede 'gafil' sıfatıyla dikkat çekiyor. Yani bu nefis gafildir. Gerçeklere kulağını tıkamıştır. Gerçekler nefsi rahatsız etmektedir. Bu yüzden gafil nefis hakikatle yüzleşmek istememektedir. Hakikatler, Kur'ân'ın verdiği haberler ve görevlerdir. Ve hiç şüphesiz Kur'ân'ın verdiği haberler

gafil nefse göre acı, görevler gafil nefse göre zordur. Bu zor görevlerden ve acı haberlerden sadece bir kısmı: Dünyada amal-i saliha adıyla çerçevelenmiş görevler, dünya imtihanı, musîbetler, ölüm, kabir suali ve kabir azabıdır. Ruhun eğer salahati yoksa –gaflette elbette salahatten söz edilemez; bu nedenle- ölümle gafil nefis bu gidişatta oldukça dipsiz kuyuya atılacak ve ölüm onun için haps-i ebediden farksız olacaktır.

Bunlar gafil nefis için acı gerçeklerdir.

Gafil nefis söz konusu bu acı gerçeklerle yüzleşmek ve kendisine çeki düzen vermek istemediğinden, kendi kafasınca yorumlar yaparak gerçekleri kendi kafasınca eğip bükmekte, tersyüz etmektedir. Böylece aslında gerçeklerden kaçmaya teşebbüs etmektedir.

Meselâ burada ifade edildiği gibi, ölüm gerçeğini görmek istemiyor, onu atlamak ve güya kaderi atlatmak istiyor. Ahirete inanıyor; inançsız değil. Salih amel gibi, ilim gibi iyi şeylerin fayda getireceğine inanıyor. Fakat ahirete ölümsüz geçiş gibi kendi kafasınca çizdiği bir güzergâh var. Yani gafil nefis imtihan gibi, ölüm gibi, azap gibi lezzetleri burnundan getirecek badireler istemiyor. Salih amel tanımını kendi kafasına göre yapıyor ve salih ameli bu tanımla kabul ediyor.

Bu yüzden gafil nefis, ahirete ölümsüz ve badiresiz geçeceğini umuyor. Aslında bu hali, dünya sevgisinden başı sarhoş olmuşluğun göstergesidir. Dünyanın zevalini düşününce ahiret inancı ona teselli veriyor. Ahirette hayatın devamlı ve baki oluşuna bel bağlıyor. Öyleyse buna göre amel etmek gerekir dendiğinde, ahiret amelini bir külfet görüyor ve başını gaflet kumuna sokarak bundan kendisini kurtarıyor veya kurtardığını zannediyor.

İsteyerek yaptığı –ve aslında çoğunda riya bulunan- bir takım ameller için de yine kendi fehvasınca uhrevi hedefler çizebiliyor. -Böyle tatmin oluyor.- Meselâ bir hayır eseri görünümünde, ortaya bir gurur heykeli dikiyor. Bu eser için harcamalar yapıyor. Dünyada bunun semeresi nedir? dendiğinde, ahreti gösteriyor. Ahirette faydası vardır diyor. Oysa gafil nefis, ihlâs cihetini ihmal ettiğinden, bir hayır eseri görünümüyle ortaya çıkan söz konusu bina ile ilgili olarak riyadan, gururdan, tekebbürden ve övünmekten kendini kurtaramıyor. Bu rezil duygularla yaptığı işi aslında dünyada harcıyor, bitiriyor ve ahirete hiçbir şey bırakmıyor. Fakat gafil nefis bundan habersiz, ahirette bunun semeresini alacağını hesap ediyor. Bilgi edinme ve ilim sahibi olma noktasından da gafil nefis aynı vartaya yuvarlanmaktan kendini kurtaramıyor. Edindiği ilmi, bilgiyi, hikmeti –çoğu zaman da faydasız bilgiyi- gurur, riya, kibir ve övünç kaynağı kabul ediyor ve bu kabul edişle aslında ahirete hiçbir şey

bırakmıyor. Fakat o bu bilgilerin dünyada faydası olmasa bile, ahirette faydası vardır diye teselli buluyor ve böylece faydalı faydasız birçok bilgiyi merakla öğrenmeye, birçok ilmi edinmeye devam ediyor.

Aslında gafil nefis ilim öğrenmek derdinde değil; bu dertte gözükmesinin sebebi, sadece merak saikası ve sadece bunu itibar alma, saygınlık görme gibi işlerde kullanma duygusu. Bu sebeple burada ilim öğrenmekte temel saiki aslında meraktan ve dünyada fayda görmekten –meselâ itibar görmekten ve alkış almaktan- başka bir şey değildir. Oysa o bunu atlıyor ve işi ahiret inancına bağlıyor. Çünkü itibar kazanması için böyle yapması gerektiğini biliyor. Ve dolayısıyla ilim öğrenme işinde, bir ahiret ameli yaptığı görüntüsünü veriyor. Oysa yaptığı bu işle, sadece söz konusu kötü duygularını gizliyor. İlim öğrenmenin iyi ve sevap cihetini göstermekle, bu gizleme işini de örtüyor, kötü duyguları yutturuyor.

Bediüzzaman Hazretleri bu paragrafta son sözünü hülâsa kaydıyla söylemiştir: 'Nefis devekuşu gibidir; şeytan sofestai, heva da bektaşidir.' Yani nefis kendini gizlemekte ve doğru işten kaçmakta pek mahirdir. Şeytan tam bir cerbezecidir, nefsi de aldatıyor. Heva ise bir Bektaşi gibi gafil nefsin bu ayıplarına kılıf uydurmakla meşguldür.

Dipnot:

1- Mesnevî-i Nuriye, s. 154 (Yeni Tanzim s. 291).